

УДК 343.35

ІНДИКАТОРИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

ДМИТРО МИХАЙЛЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»

SUMMARY

In the article is substantiated that the indicators of a corruption offense are the behavior of the person who is responsible for such offenses, or such actual state or information, due to which the past acts of corruption (corruptive offenses of the main group) that remained latent are objectively detected. Such indicators may include detecting a violation of the physical elements of corruption crimes in the form that is subject to reliable examination (making illegal decisions, avoiding making legal decisions, etc.), as well as inconsistency between the property status or lifestyle of an offender of the qualified crimes and his or her relatives and their aggregate legal income and the fact that the official or his or her close relatives have actual control over the property assets owned by other persons. It is summarized that a presumption of the existence of a corruption offense that remained latent would not contradict the criminal-law theory of the causality provided that a significant increase in the assets of a public official, which exceeds his or her legal income, is established.

Key words: anti-corruption mechanism of the country, corruption, corruption crime, indicators of corruption offenses, presumption.

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовується, що індикаторами корупційного правопорушення є поведінка особи, яка є суб'єктом відповідальності за такі правопорушення, або такий фактичний стан чи відомості, у яких об'єктивно виявляються вчинені у минулому акти корупції (корупційні правопорушення основного рубежу), які залишилися латентними. Такими індикаторами можуть бути виявлення порушення об'єкту корупційних злочинів у формі, що піддається достовірному встановленню (прийняття незаконних рішень, ухилення від прийняття законних рішень тощо), а також невідповідність майнового стану та способу життя спеціального суб'єкта і його близьких осіб їх сукупному легальному доходу та здійснення чиновником чи його близькими родичами фактичного контролю над майновими активами, які знаходяться у власності інших осіб. Резюмується, що не буде суперечити кримінально-правовій теорії причинності презюмування наявності корупційного правопорушення, що залишилися латентним, на підставі встановлення значного збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи.

Ключові слова: антикорупційний механізм країни, корупція, корупційний злочин, індикатори корупційних правопорушень, презумпція.

У попередніх наукових роботах [8] висловлювалася ідея, що нова модель кримінально-правової протидії корупції повинна зосереджуватися не на жорсткості покарання, а на удосконаленні та ефективізації підстав кримінальної відповідальності за корупційні злочини. При цьому будувати таку модель слід за принципом «багаторубежності», коли кримінально-правові заборони будуть реалізовуватися не тільки щодо конкретних корупційних діянь (основний рубіж), а й щодо поведінки, яка ще не є корупційним діянням, але формує визначений корупційний ризик, наявність якого вже є суспільно небезпечним (попередній рубіж), а також щодо подальших об'єктивних виявів вчинених у минулому актів корупції, які залишилися латентними (завершальний рубіж). При цьому також було обґрунтовано, що багаторубежний механізм правової протидії корупції має трьох рубежіву структуру, де кожен із рубежів має відповідні елементи (норми права). Правові норми завершального рубежу протидії корупції – це сукупність антикорупційних правових норм, які встановлюють підстави відповідальності за поведінку або у разі встановлення фактичного стану, у яких об'єктивно виявляються вчинені у минулому акти корупції (корупційні правопорушення основного рубежу), які залишилися латентними [9]. Наведені вище висновки потребують подальших наукових розвідок у напрямку вироблення теоретичної основи для введення до Кримінального закону норм завершального рубежу протидії корупції. Останнє і пояснює актуальність цієї статті.

Метою цього дослідження є надати поняття індикаторам корупційних правопорушень, визначити їх види та розкрити можливості їх використання для цілей Кримінального закону.

Теоретичним підґрунтям для виділення та закріплення у кримінальному законі норм завершального рубежу протидії корупційним правопорушенням є знання про індикатори корупції (корупційних правопорушень). Індикатор від латинського *indicator* – покажчик. У суспільних науках термін індикатор доцільно використовувати для позначення доступної спостереженню і виміру характеристики досліджуваного об'єкта, яка дозволяє робити висновки про інші його характеристики, які недоступні безпосередньому дослідженню.

Корупція, корупційні правопорушення як явища об'єктивної дійсності призводять до цілком конкретних наслідків, вивчення яких часто надає можливість констатувати, що до такого наслідку призвело попереднє вчинення саме корупційного правопорушення. Звичайно, у кримінальній юриспруденції методологія такого пізнання значним чином формалізується та обґрунтовано обмежується принципами права з метою досягнення результату, що є найближчим до істини. Останнє обумовлюється значимістю правових наслідків такої пізнавальної діяльності – притягнення особи до кримінальної відповідальності та/або застосування інших заходів кримінально-правового характеру.

У науковій літературі поняття та правила врахування індикаторів корупції знаходяться у процесі становлення.

Так, під індикаторами корупції розуміються відомості, що свідчать про можливе скоєння посадовою особою корупційних правопорушень. При цьому найбільш відомим, хоча й далеко не єдиним, індикатором корупції називається є невідповідність витрат і доходів посадової особи. Саме на виявлення індикаторів корупції орієнтовані системи антикорупційного декларування в більшості зарубіжних країн. Існує цілий ряд інших важливих індикаторів корупції, наприклад придбання посадовою особою майна за свідомо заниженою ціною [5, с. 10-11]. Інколи до таких індикаторів відносять самі корупційні правопорушення. Так, резюмуються, що механізм виявлення корупційних ризиків в органах державної влади і місцевого самоврядування може продуктивно працювати, якщо він буде спиратися на грамотно розроблені індикатори корупційної діяльності і розраховуватися за сукупністю показників. Проте далі автор такі індикатори ототожнює з формами показників корупції конкретного характеру і відносить до них самі корупційні правопорушення (отримання в зв'язку з виконанням посадових обов'язків винагороди від фізичних та юридичних осіб, вручення хабара під виглядом цивільно-правової угоди, виплата завищених гонорарів за лекції і т. п.) [3, с. 35-36]. З таким підходом не можна погодитися, оскільки за таких умов нівелюється функціональне значення індикатора корупції та втрачається необхідність виділення цієї категорії поряд з корупційними правопорушеннями.

Вивчення підходів до визначення індикаторів корупції (корупційних правопорушень), а також розуміння їх функціонального призначення дає можливість надати наступну їх дефініцію. Індикаторами корупційного правопорушення є поведінка особи, яка є суб'єктом відповідальності за такі правопорушення, або такий фактичний стан чи відомості, у яких об'єктивно виявляються вчинені у минулому акти корупції (корупційні правопорушення основного рубезу), які залишилися латентними.

Індикатори корупційних правопорушень є можливість змоделювати з огляду на ознаки корупції та корупційних правопорушень. Так, розуміння об'єкту корупційних злочинів, як п'ятьох груп правовідносин, які виокремлюються за їх змістом: 1) змістом яких є встановлений нормами права порядок здійснення своїх повноважень публічними службовими особами (інтереси публічної служби); 2) змістом яких є встановлений нормами права порядок здійснення своїх повноважень іншими службовими особами (інтереси приватної служби); 3) змістом яких є такий порядок здійснення своїх повноважень особами, які надають публічні послуги; і 4) змістом яких є встановлений нормами права порядок здійснення своїх повноважень особами у сфері спорту та 5) змістом яких є встановлений нормами права порядок здійснення своїх повноважень працівниками підприємств, установ та організацій; надає можливість прийти до висновку, що корупційні злочини призводять до порушення одного із зазначених порядків. У кінцевому рахунку такі порушення призводять до розвитку неефективності діяльності окремої уповноваженої особи чи інституції у цілому. Проте така неефективність є досить оціночною категорією, а тому як індикатор корупції може використовуватися виключно у дослідницьких цілях чи з метою прийняття управлінських рішень щодо осіб, які підпадають під такий індикатор. З точки зору юриспруденції слід шукати більш конкретні прояви такого індикатора. Як видається зазначені вище порушення можуть конкретизуватися, зокрема, у прийнятті незаконних рішень та в ухиленні від прийняття законних рішень з використанням свого спеціального становища відповідним суб'єктом.

У зв'язку із наведеним, першим індикатором корупції слід визнати виявлення порушення об'єкту корупційних злочинів у формі, що піддається достовірному встановленню

(прийняття незаконних рішень, ухилення від прийняття законних рішень тощо). Очевидно, що у цьому випадку мова йде про ситуації, за яких не є можливим встановлення мети такої поведінки як це вимагається для корупційного правопорушення – з метою отримати неправомірну вигоду. Разом із тим, наявність такого індикатора корупційного правопорушення не означає, що його можна реалізувати через норми Кримінального закону, оскільки для цього повинні мати місце також і підстави для криміналізації.

Так, в українському парламенті ініціювалося встановлення кримінальної відповідальності за прийняття незаконного рішення у межах розділу XVII Особливої частини КК України [11]. З цією метою пропонувалося доповнити КК України ст. 367-1 «Прийняття незаконного рішення» з таким основним складом: «Прийняття службовою особою органу державної влади незаконного рішення, що зачіпає охоронювані законом права, свободи та інтереси фізичних або юридичних осіб». При цьому кваліфікуючими ознаками визначалося спричинення тяжких наслідків або істотної шкоди інтересам фізичних чи юридичних осіб.

Разом із тим, удосконалення окремої норми (чи тим більше введення нової) повинно здійснюватися разом з ґрунтовним вивченням та корекцією інституту, до якого вона належить. Необхідним при прийнятті змін є висновок про те, що вони не призведуть до неузгодженості норм КК, до створення надмірної конкуренції статей Кримінального закону чи до такого співвідношення статей КК, за якого їх дію буде складно розмежувати. У цьому аспекті звертає на себе увагу, що норма про кримінальну відповідальність за прийняття незаконного рішення становила б загальну по відношенню до великої кількості чинних кримінально-правових норм, які встановлюються кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні порушення охоронюваних законом прав, свобод та інтересів фізичних або юридичних осіб здійсненні з використанням службових повноважень публічними службовими особами. За таких умов пропонується норма могла бути застосована виключно до діянь, які у чинній формації Кримінального закону не визнаються суспільно небезпечними.

У науці кримінального права на підставі аналізу рівня й обсягу кримінальності в суспільстві встановлено, що використання криміналізації як методу кримінально-правової політики повинне бути обмежене у зв'язку з побічним негативним ефектом. При неможливості використання кримінальної репресії у зв'язку із превалюванням прогнозованого негативного ефекту над позитивними результатами криміналізації, варто використовувати альтернативні методи соціального реагування. До підстав кримінально-правової заборони відносяться: 1) суспільна безпека – не можливо встановити універсальний критерій, за яким можна було б визначити достатній для криміналізації ступінь суспільної безпеки. Під час обговорення кожної кримінально-правової новели необхідно вирішувати питання про наявність такої в конкретному виді діянь. Суспільною безпекою охоплюється наявність достатньо серйозної матеріальної або моральної шкоди, заподіяваної потерпілим, що впливає на пеналізацію і не є самостійною підставою криміналізації; 2) типовість і достатня поширеність антигромадської поведінки, але з урахуванням ступеня суспільної безпеки та страху населення перед злочинністю; 3) динаміка суспільно небезпечних діянь із урахуванням причин і умов, що їх породжують; 4) необхідність впливу кримінально-правовими заходами, при цьому було б бажаним враховувати, що кримінальна репресія – крайня форма протидії найнебезпечнішим формам девіантної поведінки; 5) врахування можливостей системи кримінальної юстиції в протидії тим або іншим формам антигромадської поведінки, і як

їхня складова – наявність матеріальних ресурсів для реалізації кримінально-правової заборони; б) співвідношення позитивних і негативних наслідків криміналізації [1].

Необхідність прийняття таких змін у пояснювальній записці [10] обґрунтовувалося падінням в суспільстві рівня довіри до влади, обмеженістю суб'єктного складу відповідальності за шкоду, завдану незаконними рішеннями службової державної влади лише державою, наявністю значної кількості порушень прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб з боку представників органів державної влади, шляхом прийняття незаконних рішень. Як приклад приводилася інформація з Реєстру судових рішень за перше півріччя 2013 року, відповідно до якої в судовому порядку було визнано незаконними понад 10 000 рішень Міністерства доходів і зборів України, та відсутність інформації про притягнення 10 000 службових осіб до відповідальності за це.

Разом із тим, наведеної аргументації явно недостатньо для встановлення всіх передумов для криміналізації, а деякі її критерії явно не простежуються (зокрема, це стосується тих, що зазначені вище у пунктах 3 та 4).

На підставі зазначеного, а також враховуючи доктринальні положення щодо поточної кримінально-правової правотворчості було надано Науковий висновок кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» щодо криміналізації прийняття незаконного рішення (у відповідь на лист Комітету з питань верховенства права та правосуддя Верховної Ради України № 04-15/19-166 від 16.01.2014 року), що такого роду зміни КК України потребують попереднього значного наукового вивчення та не можуть бути прийняті лише на підставі наведених у пояснювальній записці аргументів, а тому досліджуваний законопроект є необґрунтованим, а його прийняття є недоцільним.

При цьому також було звернута увага на рекомендації викладені в пункті 3 Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інституцій в Україні» від 26 січня 2012 року [12], за якими констатовано, що статті 364 та 365 КК України є занадто широкими у застосуванні та, по суті, дозволяють поствфактум криміналізацію звичайних політичних рішень, що суперечить принципу верховенства права та є неприйнятним. Зважаючи, що пропонується ст. 367-1 КК України була ще більш широкою у застосуванні ніж ст. 364 та ст. 365 КК України, то вона ще більше суперечила б принципу верховенства права та стандартам Ради Європи і могла слугувати інструментом для вибіркового правосуддя.

Інший індикатор корупції пов'язаний із результатами, які здобуває корупціонер після вчинення відповідних правопорушень. Так, враховуючи, що метою вчинення корупційного правопорушення є отримання неправомірної вигоди чи, більш того, корупційним правопорушенням і є діяння, у результаті якого особа отримує таку вигоду, то очевидними індикаторами корупційних правопорушень є: 1) невідповідність майнового стану та способу життя спеціального суб'єкта і його близьких осіб їх сукупному легальному доходу та 2) здійснення чиновником чи його близькими родичами фактичного контролю над майновими активами, які знаходяться у власності інших осіб.

Індикатор, зазначений у пункті 1, є досить конкретним, оскільки піддається легкому та достовірному встановленню. Крім того, на відміну від переднього індикатора (прийняття незаконних рішень та ухилення від прийняття законних рішень), цей індикатор виключає необережні діяння, які призвели до його наявності. У зв'язку із цим, такий індикатор корупційних правопорушень має високий потенціал для констатування того, що раніше були вчинені саме корупційні правопорушення.

У цьому аспекті звертає на себе те, що склад незаконного збагачення у моделі ст. 20 Конвенції ООН проти корупції не відповідає поняттю корупції та корупційного правопорушення, як це закріплено у Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року. Так, згідно до ч. 1 ст. 1 зазначеного Закону ознаками корупції, зокрема, є 1) використання спеціальним суб'єктом наданих йому службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей (виділяється діяння); та 2) вчинення такого діяння з метою одержання неправомірної вигоди або 3) прийняття такої вигоди. При цьому для того, щоб діяння було визнано відповідно до наведеного Закону корупційним правопорушенням воно має, зокрема, містити ознаки корупції. Разом із тим, норма про незаконне збагачення не містить вказівки на саме діяння, а закріплює його результат – значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи.

Таким чином, склад незаконного збагачення формально не може бути визнаним складом корупційного правопорушення, оскільки не містить необхідного для цього діяння (використання повноважень чи пов'язаних з ними можливостей або прийняття вигоди). Проте загально визнано, що норма про незаконне збагачення відноситься до групи антикорупційних, а відповідно до примітки до ст. 45 КК України взагалі визнається корупційним злочином. Такі формальні суперечності пов'язані якраз із тим, що у науці кримінального права відсутнє теоретичне обґрунтування використання індикаторів корупції для цілей криміналізації. Саме таку проблему усуває концепція багаторужбіжного правового механізму протидії корупційним правопорушенням.

Окрім наведеного слід констатувати, що з розвитком знань про корупцію і її наслідки та індикатори будуть розширюватися можливості у напрямку ефективізації Кримінального закону на підставі концепції багаторужбіжного правового механізму протидії корупційним правопорушенням.

Разом із тим, у розгорнутому контексті слід визначити методологічні засади презюмування суспільно небезпечного діяння на підставі його результату та спростування такої презумпції.

У науці міжнародного права визначається, що до характерної риси норми про незаконне збагачення, яка використовується у міжнародних договорах, відноситься, зокрема, значне збільшення матеріальних активів, що не відповідає офіційним доходам (тобто наявні наслідки певного суспільно небезпечного діяння) [4, с. 13]. Разом із тим, навряд чи можна вважати непропорційне легальним доходам збільшення майнових активів службової особи саме суспільно небезпечним наслідком (негативні зміни охоронюваних законом соціальних цінностей [2]) чи злочинним наслідком (зміни в об'єкті злочину [2]).

Так, результати злочинних посягань можуть набувати різних проявів, у тому числі, існувати у формі злочинних наслідків, окремі з яких виражаються як відповідний елемент складу злочину [2, с. 3]. Розвиваючи таке твердження слід прийти до висновку, що окрім злочинних наслідків результати корупційного посягання виражаються також і в інших формах, зокрема, у формі збільшення майнових активів службової особи, яка вчинила такий злочин. Саме тому більш правильним є використання у цьому випадку категорії «результати вчинення корупційного злочину» – «продукти корупційного злочину». При цьому саме результат вчинення корупційного злочину, який проявляється у незаконного отриманні службовою особою неправомірної вигоди (продукту) опосередковано свідчить про глибину порушення об'єкту кримінально-правової охорони. Так, чим більшою є вартість необґрунтованих активів, тим або

більшу кількість, або більш небезпечні корупційні злочини були раніше вчинені таким службовцем.

У цьому аспекті встановлення природи збільшення необґрунтованого активів службової особи саме як продукту корупційного злочину, що є результатом діяльності корупціонера, має важливе значення не тільки з точки зору «чистоти» термінологічного апарату, а й (що важливіше) у зв'язку із необхідністю демонстрації причинно-наслідкового зв'язку між діянням із вчинення корупційного злочину та одним із результатів цього діяння – приростом майнових активів корупціонера. Зазначеному причинно-наслідковому зв'язку притаманні такі ж закономірності, як і причинно-наслідковому зв'язку, який є ознакою об'єктивної сторони складу злочину.

Такий висновок ґрунтується, зокрема, на встановленому П.С. Берзіним зв'язку окремих проявів поведінки людини зі змінами, які вони викликають: «поведінка людини» – «зміни в соціальній сфері»; «суспільно небезпечна поведінка» («кримінально-правова аномалія») – «суспільно небезпечні наслідки»; «злочинна поведінка» (злочин як різновид кримінально-правової аномалії) – «злочинні наслідки» («негативні зміни в об'єкті злочину»); «склад злочину певного виду чи окремого його різновиду» – «наслідки як елемент складу злочину» (лише у разі, якщо такі наслідки включені в юридичну конструкцію складу злочину)[2]. Побудований П.С. Берзіним ланцюг від загального до окремого можна використати для демонстрації того, що окремі види системи «поведінка людини» – «зміни в соціальній сфері» характеризуються однаковим зв'язком між її елементами. Саме у зв'язку із цим, елементи системи «діяння із вчинення корупційного злочину» – «приріст майнових активів корупціонера», яка є різновидом системи «поведінка людини» – «зміни в соціальній сфері», пов'язані причинно-наслідковим зв'язком.

Отримані висновки щодо взаємозв'язку між «діянням із вчинення корупційного злочину» та «приростом майнових активів корупціонера» зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування того, що на підставі встановлення зазначеного результату є можливість встановити складові причини такого результату, у тому числі вчинення діяння, що є корупційним правопорушенням. Вирішення такого питання потребує звернення до філософських основ причинності, а також доктрини причинно-наслідкового зв'язку у кримінальному праві.

Слід взяти за основу знання, що сучасна концепція причинності включає у себе два необхідних і достатніх компоненти: це генетичний принцип, за яким ніщо не може виникати із нічого чи перейти в ніщо, і принцип закономірності, відповідно до якого ніщо не відбувається незакономірно, довільним чином. Зазначене пояснюється загальною універсальною взаємодією, визнання існування якої означає, що будь-яка річ так чи інакше, прямо чи непрямо впливає на інші і, у свою чергу, відчуває такий же вплив цих інших речей. Такий ланцюг зв'язків і взаємодій об'єднує явища, речі у цілу єдину систему, не перериваючись ніде і ніколи. Визнання хоча б одного безпричинного явища протирічило б визнанню матеріальності світу [7, с. 91-92].

У цьому контексті слід погодитися, що сукупність всіх умов, необхідних і достатніх для здійснення відповідної зміни даного явища при взаємодії з іншими явищами, слід називати причиною [7, с. 92]. Такий висновок використовується у кримінальному праві з метою критики виділення поряд з причиною умов настання відповідного наслідку та бере свій початок ще з висновку М.Д. Сергієвського [13], за яким злочинний результат завжди викликається спільною діяльністю сил людини і різноманітних сил природи, а спричинення злочинного наслідку означає, що діяльність людини є однією з умов цього наслідку.

Для встановлення взаємозв'язку між «діянням із вчинення корупційного злочину» та «приростом майнових активів корупціонера» саме як причинного слід використати обґрунтовану у докторській дисертації В.Б. Малініна систему знань та засноване ній правило. Так, слід погодитися, що найбільш правильно відображає дійсність теорія необхідної умови (*conditio sine qua non*). При цьому для встановлення того, що діяння є причиною відповідного наслідку, необхідно щоб: 1) воно у часі передувало такому наслідку, 2) було необхідною умовою настання наслідку. Для констатації другого компоненту слід ізолювати поведінку людини та результат, який настав, та застосувати «золоте правило причинності». За цим правилом якщо подумки усунути ізолювану поведінку людини і виявиться, що наслідок не наступив би або наступив би іншим шляхом або в інший час, то слід визнати, що така поведінка є умовою даного наслідку. Якщо ж виявиться, що наслідок настав би у тому ж порядку, то це означає, що поведінка не є умовою наслідку і між ними немає причинного зв'язку[6]. Разом із тим, застосування наведеного алгоритму можливе лише щодо ситуації, де відомі та конкретні як саме діяння, так і наслідок, скільки тільки у такому разі є можливість їх ізолювати.

На прикладі норми про незаконне збагачення можна легко пересвідчитися у неможливості використання описаного алгоритму, оскільки діяння, яке призвело до збільшення майнових активів, є латентним, а сам результат постає у вигляді загальної майнової маси, а не конкретного випадку приросту активів, який можна визначити за часовими параметрами. У описаному випадку презюмування того, що виявлена загальна майнова маса здобута у тому числі у результаті вчинення корупційного діяння означає, що визнається наявним як саме конкретне корупційне діяння та конкретний випадок приросту активів, так і причинний зв'язок між ними. Спростування ж такої презумпції шляхом надання раціонального обґрунтування значного збільшення активів, яке перевищує законні доходи підозрюваного, повинно означати як мінімум конкретизацію підозрюваним акту (актів), який призвів до збільшення його майнових активів. Останнє надає можливість із використанням обґрунтованих у науці кримінального права принципів та правил провести ретроспективу (побудувати ланцюг у зворотному напрямку – від наслідку до причини) та отримати висновок – чи є таке обґрунтування розумним, тобто виключає воно корупційний шлях збільшення активів.

При цьому важливо розуміти, що зазначена конкретизація стосується актів саме приросту активів, а не актів перетворення активів одні в інші. Так, правочин купівлі-продажу, за яким підозрюваний набуває права власності на нерухоме майно, за загальним правилом не є таким що збільшує його майнові активи, оскільки у цьому випадку грошові кошти підозрюваного лише перетворюються у нерухоме майно, що не збільшує його майнову масу.

На підставі викладеного слід прийти до висновків, що: 1) причинний зв'язок на підставі існуючих у науці кримінального права підходів можна встановити лише між конкретним корупційним правопорушенням та конкретним актом отриманням особою неправомірної вигоди; 2) такий зв'язок між латентним корупційним правопорушенням та набуттям активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами (значним збільшенням активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи), не можна встановити на основі правил, вироблених у науці кримінального права.

Разом із тим, із урахуванням першого висновку не буде суперечити кримінально-правовій теорії причинності презюмування наявності корупційного правопорушення, що залишилося латентним, на підставі встановлення значного

збільшенням активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи. Проте це не виключає необхідності перевірити зазначену презумпцію на відповідність іншим системоутворюючим постулатам кримінального права, а також закріпити чітке та ненадмірне правило спростування такої презумпції.

Список використаної літератури:

1. Балобанова Д.О. Теорія криміналізації: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Д.О. Балобанова; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2007. – 17 с.
2. Берзін П.С. Злочинні наслідки в механізмі кримінально-правового регулювання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / П. С. Берзін ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 35 с.
3. Воронцов С.А. Индикаторы коррупционной деятельности в системе государственной власти и местного самоуправления РФ / С.А. Воронцов, А.В. понделков, С.Г. Зырянов // Социум и власть. – 2017. – № 1 (63). – С. 30-37.
4. Гарбазей Д. О. Міжнародно-правові основи боротьби з корупцією : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.11 "міжнародне право" / Гарбазей Дмитро Олександрович – Харків, 2015. – 25 с.
5. Коннов А.В. Антикоррупционное декларирование в России: существующие проблемы и возможные подходы к реформированию / А.В. Коннов, А.А. Яковлев // Вопросы государственного и муниципального управления. – 2013. – № 1. – С. 5-30.
6. Малинин В. Б. Причинная связь в уголовном праве : Вопросы теории и практики : Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность 12.00.08 - Уголовное право и криминология ; Уголовно-исполнительное право / В. Б. Малинин ; МВД Росси. Санкт-Петербургский университет. – СПб., 1999. – 43 с.
7. Малинин В.Б. Объективная сторона преступления / В.Б. Малинин, А.Ф. Парфенов. – СПб. : Изд-во Юрид. института (Санкт-Петербург), 2004. – 301 с.
8. Михайленко Д.Г. Обмеження принципу презумпції невинуватості нормою про незаконне збагачення в Україні: соціальна обумовленість та тест на пропорційність / Д.Г. Михайленко // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія» : збірник наукових праць. Том XVII / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. М.В. Афанасьєва. – Одеса : Юридична література, 2015. – С. 356-400.
9. Михайленко Д.Г. Структура багаторубіжного механізму правової протидії корупції / Д.Г. Михайленко // Юридичний вісник. – 2017. – № 4.
10. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 25.12.2013 року № 3829 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності службових осіб органів державної влади у разі прийняття незаконного рішення)» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49425.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності службових осіб органів державної влади у разі прийняття незаконного рішення) : проект Закону України від 25.12.2013 року № 3829 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49425.
12. Резолюція 1862 (2012) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інституцій в Україні» від 26.01.2012 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a57.
13. Сергиевский Н.Д. О значении причинной связи в уголовном праве. – Ярославль : Типо-Литография Г. Фальк, 1880. – 205 с.